

УДК 371.2(09)

Н. В. ТОКУЄВА

Полтавська державна аграрна академія, Полтава

ВИКОРИСТАННЯ ІДЕЙ А. МАКАРЕНКА В УПРАВЛІНСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ДИРЕКТОРА ГАДЯЦЬКОЇ ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОЇ ШКОЛИ-ІНТЕРНАТУ ІМЕНІ Є.П. КОЧЕРГІНА М. АНДРІЄВСЬКОГО (1962–1998 рр.)

У статті розкриваються основні принципи теоретично-практичного доробку відомого педагога, директора Гадяцької загальноосвітньої школи-інтернату імені Є.П. Кочергіна Полтавської обласної ради М. Андрієвського щодо використання ідей А. Макаренка в системі управління загальноосвітніми інтернатними закладами у контексті розвитку теорії і практики управлінської діяльності в галузі освіти в другій половині ХХ століття.

Ключові слова: *управлінська діяльність, загальноосвітня школа-інтернат, навчально-виховний процес, педагогічний колектив, всебічне й гармонійне виховання особистості.*

Постановка проблеми. Навчально-виховна практика загальноосвітніх інтернатних установ відіграє важливу роль у процесі вдосконалення системи шкільної освіти, розвитку та збагаченні педагогічної думки. На етапі реформування виховної системи шкіл-інтернатів, у пошуках нових моделей закладів суспільного виховання для дітей з певними життєвими проблемами, українська педагогічна думка розробляє шляхи модернізації управлінської системи, яка повинна забезпечити реалізацію державної освітньої політики.

Аналіз наукових досліджень показує, що проблеми управління навчальними закладами України, у тому числі й загальноосвітніми школами-інтернатами, вимагають пошуку нових підходів до організації відповідного освітнього середовища. У контексті модернізаційних змін у системі інтернатних закладів особливого значення набуває вивчення освітньої діяльності й педагогічної спадщини відомого українського педагога, Героя Соціалістичної Праці, заслуженого вчителя України, директора Гадяцької загальноосвітньої школи-інтернату імені Є.П. Кочергіна Михайла Костянтиновича Андрієвського (1922-1998 рр.). Мета даної статті полягає в тому, щоб дослідити та проаналізувати новаторські підходи М. Андрієвського до управлінської діяльності в інтернатних закладах освіти через осмислення й творче застосування ідей А. Макаренка.

Упродовж 36 років (з 1962 р. по 1998 р.) М. Андрієвський працював директором Гадяцької середньої школи-інтернату імені Є.П. Кочергіна Полтавської обласної ради. Завдяки глибокому розумінню завдань навчально-виховної діяльності

інтернатних закладів освіти, високій управлінській компетентності, спілкуванню з видатними педагогами В. Сухомлинським, О. Захаренком, М. Андрієвський за короткий час перетворив Гадяцьку школу-інтернат на зразковий навчальний заклад, що став центром передового педагогічного досвіду не лише в Україні, а й за її межами [1, с. 41].

У зв'язку з цим перед нашим дослідженням ми ставимо **мету**: визначити й охарактеризувати теоретичні основи ідей М. Андрієвського щодо використання досвіду А. Макаренка в управлінні загальноосвітнім закладом інтернатного типу в контексті стагнаційних і кризових тенденцій розвитку теорії і практики управлінської діяльності в галузі освіти, характерних для другої половини ХХ століття; вивчити організаційно-педагогічні засоби творчого застосування новаторського підходу до управлінської діяльності знаного педагога в Гадяцькій школі-інтернаті.

Аналіз наукових досліджень. Спадщина А. Макаренка, його величезний життєвий і фаховий досвід завжди були в центрі уваги вітчизняних і зарубіжних науковців (Л. Гриценко, І. Зязюн, С. Невська, М. Окса, А. Фролов, Г. Хіліг, М. Ярмаченко та ін.). Цікавою в контексті досліджуваної проблеми є наукова праця С. Заєць, де викладено основні підходи щодо організації навчально-виховного процесу в інтернатних закладах у світлі новаторських педагогічних ідей А. Макаренка та досвіду його роботи в колонії; зроблено порівняльний аналіз організації та діяльності шкіл-інтернатів у різні періоди їх функціонування [2, с. 241-247].

Наукові дослідження А. Аблятипова, А. Наточія, Н. Огренич, В. Покася, В. Семенюка, В.Слюсаренка, Л. Токарук, що прямо чи опосередковано стосувалися питань управління інтернатними установами, вказували на використання ідей А. Макаренка щодо змісту, форм і методів управління навчально-виховним процесом, підготовки вихованців шкіл-інтернатів до самостійної трудової діяльності; виявили процеси змін управлінської парадигми відповідно до розвитку суспільства в цілому, визначили основні тенденції розвитку і дали об'єктивну оцінку стану теорії управління на основних етапах її становлення.

Так, у своїй роботі вчителя, вихователя, директора Гадяцької школи-інтернату М. Андрієвський керувався ідеями А. Макаренка щодо трудового, морального виховання особистості в колективі та праці; колективу як мети і об'єкту виховання; формування свідомої дисципліни; поєднання вивчення основ наук з продуктивною трудовою діяльністю, застосовуючи їх відповідно до конкретних умов інтернатного закладу та особливостей методів управління школою-інтернатом.

Виклад основного матеріалу. Метою власної управлінської діяльності М. Андрієвський перш за все вбачав у поступовому цілеспрямованому вихованні вчителя-дослідника, який, застосовуючи напрацювання видатних педагогів минулого та найновіші педагогічні технології, міг би ефективно працювати над розкриттям здібностей кожної дитини та підготовкою її до реальної дійсності, до трудової діяльності, до справжніх гуманних стосунків між людьми [3, с. 84]. Своєю щоденною, невпинною працею М. Андрієвський доводив істинність тези А. Макаренка про суть майстерності керівника школи, яка полягає в тому, щоб «зберігаючи строгу супідрядність, відповідальність, дати широкий простір суспільним силам школи, громадській думці, педагогічному колективу, шкільному друку, ініціативі окремих осіб і розгорнутій системі шкільного самоврядування» [4, с. 177].

Особистісно орієнтовану діяльність, добре ставлення вихованців школи-інтернату до педагогів і школи, турботу дітей одне про одного, формування активного члену соціуму можуть забезпечити лише такі високі рівні взаємодії вчителя і учнів, як співробітництво і співтворчість. Яскравим прикладом такого рівня відносин, на думку Михайла Костянтиновича, були відносини, які склалися у колек-

тивах, очолюваних А. Макаренком. М. Андрієвський писав: «Де педколектив сам живе змістовним цілеспрямованим духовним життям, де педагоги працюють захоплено і творчо, там є справжній учнівський колектив, здатний долати труднощі, розв'язувати серйозні завдання, виховувати високі громадські почуття» [5, с. 75].

Новаторський підхід М. Андрієвського до управлінської діяльності в умовах інтернатного закладу ґрунтувався на макаренківській парадигмі поєднання педагогічного, учнівського та батьківського колективів у єдиний шкільний колектив. Лише за таких умов можна вирішувати, уважав М. Андрієвський, різноманітні педагогічні проблеми: співвідношення інтересів колективу й особистості, вимогливості й поваги до вихованців, збереження традицій і введення новацій тощо. Закони Гадяцької школи-інтернату, виробленні спільною волею колективу вихованців та їхніх наставників, охоплювали всі сфери життєдіяльності: дисципліна – єдина для всіх членів колективу; трудова діяльність і громадська робота – під контролем усього шкільного колективу; у всіх рівні права щодо можливості висловити власну думку; кожному – справу до душі, не придуману з «виховною метою», а справді потрібну школі [5, с. 81].

У своїй повсякденній педагогічній практиці та управлінській діяльності М. Андрієвський, звертаючись до ідей А. Макаренка та продовжуючи свого попередника, особливу увагу звертав на проблеми змісту і стимулів трудової діяльності школярів; проблеми організації трудових колективів дітей; проблеми трудової дисципліни і педагогічного впливу в умовах суспільно корисної праці школярів, які виділили в своїх дослідженнях і науковці того часу [6, с. 68]. Розвиваючи ідеї А. Макаренка щодо поєднання навчання з продуктивною працею школярів, М. Андрієвський зазначав: «Прагнемо, щоб знання, набуті в класі, наші вихованці втілювали в конкретних корисних справах» [7, с. 1]. Він писав, що праця – основа життя, основа виховання. Вона – не тільки джерело багатства, а й найкращий архітектор розуму, тіла і здоров'я людини. Але цю роль праця виконує лише тоді, коли вона осмислена, коли школярі розуміють її суспільну необхідність і користь. «В умовах школи-інтернату, де діти перебувають постійно, – продовжував М. Андрієвський, – трудове виховання займає особливе місце в навчально-виховному процесі. Саме життя вимагає продуманої організації самообслуговування, участі дітей в упорядкуванні території, роботі в підсобному господарстві тощо. Однак, окрім цих ближніх, суто практичних цілей, нас не може не хвилювати дальня кінцева мета трудового виховання – прилучення сьогоднішніх школярів до самостійного життя» [5, с. 40-41].

Ефективність управління М. Андрієвського школою-інтернатом визначалася методами, які він використовував у ході реалізації своїх адміністративно-педагогічних функцій, що виявлялися в моральному стимулюванні педагогічної діяльності, у створенні належного настрою і психологічного мікроклімату для розвитку творчої ініціативи, позитивного ставлення і готовності до діяльності з реалізації мети всіх членів шкільного колективу (заступників директора, учителів, вихователів, учнів, батьків).

Надійною опорою у роботі Михайла Костянтиновича був згуртований педагогічний колектив, який підтримував свого директора в усіх творчих пошуках і починаннях. Здібний організатор, досвідчений учитель, талановитий виховател, М. Андрієвський користувався заслуженою повагою і любов'ю і серед колег, і серед вихованців. «Школою Андрієвського» називали Гадяцьку середню школу-інтернат не лише в Полтавській області, а й далеко за її межами, продовжують називати так і сьогодні.

Високооцінку управлінській діяльності М. Андрієвського дав В. Сухомлинський. Він писав: «Педагог, директор школи, громадський діяч. Сердечна, чуйна, добра

людина... Хочете пізнати справжню педагогіку – їдьте на Полтавщину, у Гадяч, і зустріньтеся там із Михайлом Костянтинівичем Андрієвським...» [8, с. 146].

Діяльність Гадяцької загальноосвітньої школи-інтернату, яку називали «академією педагогічної практики», стала гідною наслідування. Вивчаючи досвід роботи навчального закладу, науковці Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка вказували, що це – «показник діяльного керівництва школою, дзеркало розумного управління, а також мірило суспільної й педагогічної культури самого директора М.К. Андрієвського та його помічників» [9, с. 80]. Саме тому, перша пересувна виставка на Полтавщині (1969 р.), організована Полтавським інститутом удосконалення кваліфікації вчителів як нова форма вивчення і поширення передового педагогічного досвіду, була присвячена знайомству з системою і методами управління навчально-виховними заходами в Гадяцькій школі-інтернаті.

Висновки. Значимість науково-практичного доробку М. Андрієвського полягає не лише в отриманні об'єктивної оцінки розвитку теорії управління певного періоду, а й у можливості використання ідей А. Макаренка для вирішень освітніх проблем сьогодення.

Список використаної літератури

1. Беседа В.М., Галушка Н.А., Куценко А.Л., Беседа О.Г. *Історія Гадяцької школи-інтернату* / В.М. Беседа, Н.А. Галушка, А.Л. Куценко, О.Г. Беседа. – Гадяч: Гадяч, 2008. – 136 с.
2. Заець С.С. *Педагогічні проблеми інтернатних закладів у світлі педагогічної спадщини А.С.Макаренка* / С.С. Заець // Збірник наукових праць Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка. Серія «Педагогічні науки». – Випуск 4 (62). – Полтава: АСМІ, 2008. – С. 241-248.
3. Андрієвський М.К. *Использование педагогического наследия А.С. Макаренко в практике работы школы-интерната: [Текст]* / М.К. Андрієвський, В.В. Павелко // А.С. Макаренко и Полтавщина: тезисы докладов и сообщений областной научно-практической конференции. – Полтава: Полтава, 1986. – 160 с.
4. Макаренко А.С. *Воспитание гражданина* / А.С. Макаренко. – М.: Просвещение, 1988. – 304 с.
5. Андрієвський М.К. *Прилучення до життя* / М.К. Андрієвський, В.В. Павелко. – К.: Політвидав України, 1979. – 102 с.
6. Гордин Л.Ю. *Система трудового воспитания в опыте и воззрениях А. Макаренко* / Л.Ю. Гордин // Школа и производство. – 1998. – № 6. – С. 63-68.
7. Андрієвський М.К. *Плекаєм парость молоду* / М.К. Андрієвський // Радянська освіта. – 1981. – № 11. – С. 1.
8. *Народом призваные: [Книга интервью]*. – Харьков: Прапор, 1982. – 175 с.
9. *Работу каждого – на уровень лучших. Из опыта Гадячской школы-интерната Полтавской области* / И. Кривонос, М. Павлий, Н. Тарасевич, Е. Петренко // Народное образование. – 1975. – № 9. – С. 75-81.

Н.В. Токуева

Полтавская государственная аграрная академия, Полтава

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ИДЕЙ А. МАКАРЕНКО В УПРАВЛЕНЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ДИРЕКТОРА ГАДЯЧСКОЙ ОБЩЕОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ ШКОЛЫ-ИНТЕРНАТА ИМЕНИ Е.П. КОЧЕРГИНА М. АНДРИЕВСКОГО (1962-1998 гг.)

В статье раскрываются основные принципы теоретико-практических наработок известного педагога, директора Гадячской общеобразовательной школы-интерната имени Е.П. Кочергина М. Андрієвського относительно использования идей А. Макаренко в системе управления общеобразовательными интернатными учреждениями в контексте развития теории и практики управленческой деятельности в области образования во второй половине XX столетия.

Ключевые слова: управленческая деятельность, общеобразовательная школа-интернат, учебно-воспитательный процесс, педагогический коллектив, всестороннее и гармоничное воспитание личности.

N.V. Tokuiieva

Poltava State Agrarian Academy, Poltava

THE USAGE OF A. MAKARENKO'S IDEAS IN THE MANAGEMENT ACTIVITY OF THE HEADMASTER OF GADYACH SECONDARY BOARDING SCHOOL NAMED AFTER E. P. KOCHERGIN M. ANDRIYEVSKYI (1962 - 1998)

The article describes the basic principles of the theoretical and practical works of the famous teacher, the headmaster of Gadyach secondary boarding school named after E.P. Kochergin of Poltava Regional Council M. Andriyevskiyi regarding the usage of A. Makarenko's ideas in the secondary boarding facilities management system for the purposes of the development of the theory and practice of the management activity in education in the second half of the twentieth century.

Key words: management activity, secondary boarding school, educational process, teaching staff, comprehensive and balanced fostering of the individual.